

ВИКОРИСТАННЯ АКТИВНИХ МЕТОДІВ І ПРИЙОМІВ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ БІОЛОГІЇ В ОСНОВНІЙ ШКОЛІ

Лафета М. В., Жирська Г. Я.

*Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка*

Сучасна загальноосвітня школа потребує інноваційних методів проведення уроків, під час яких освітній процес організується на засадах постійної активної взаємодії усіх його учасників. Це співнавчання, взаємонавчання, де учень і вчитель рівноправні, рівнозначні суб'єкти навчання, розуміють, що вони разом роблять, рефлексують з приводу того, що вони знають, уміють і здійснюють. Вчитель виступає як організатор процесу навчання, консультант, який не «замикає» навчальний процес на собі. Результати навчання досягаються через взаємні зусилля учасників процесу навчання, за умови чіткої організації, що передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне вирішення проблем на основі аналізу обставин та відповідної ситуації тощо [1, с. 6].

Перебудова навчання вимагає використання активних методів. Такими можуть бути: проблемні бесіди, дослідницький практикум, пізнавальні ігри, самостійна робота з книгою. Так, бесіда повинна змушувати думати, а не просто відтворювати знання тих чи інших фактів. Необхідно ширше використовувати специфічні для біології методи: спостереження, експеримент, практичні роботи на навчально-дослідній ділянці, в кабінеті біології в поєднанні з бесідою, розповіддю, роботою з підручником. Вони найбільшою мірою сприяють вирішенню навчально-виховних завдань при навчанні біології, розвитку критичного мислення, практичних умінь, подолання формалізму в знаннях. Методи спостереження, експерименту, практичної роботи надають навчанню діяльнісний характер, тому є найбільш ефективними для навчання біології в основній і старшій школі [2, с. 276].

Для розвитку пізнавального інтересу школярів до вивчення

біології в основній школі необхідно використовувати різноманітні прийоми, які роблять традиційні методи навчання більш цікавими і активними. Наведемо приклади сучасних прийомів навчання. «Змагання» – прийом уведення в заняття елементів гри. Він заснований на груповій діяльності. Мета його – навчити учнів самостійно організовувати власну навчальну діяльність, розв'язувати дидактичні завдання; формувати вміння виділяти головне, істотне; закріплювати спеціальні та загальнонавчальні вміння та навички. «Шпаргалки» – прийом, за якого вчитель пропонує прочитати текст. Необхідно передати його зміст за допомогою рисунків, умовних позначень або схем. Ці шпаргалки (підписані) учні віддають учителеві. За цією шпаргалкою потрібно відтворити текст. Визначають найкращі шпаргалки та доповідачів.

«М'яч зі словами» – один із прийомів опрацювання біологічної термінології. Кидаючи м'яч, учитель (або учні) називає термін, а той, до кого м'яч потрапив, надає стисле пояснення, про що йдеться. Гра «Світлофор», під час якої учитель формулює вголос декілька тверджень, частина з яких містить помилки. Після кожного речення школярі піднімають зелені (погоджуються), червоні (не погоджуються) або жовті (можуть доповнити) жетони. Учні, які підняли жетон кольору, що відповідає правильній відповіді, ставлять собі бал. «Здивуй» – один із прийомів роботи, які надають можливість активізувати пізнавальну активність. Вчитель знаходить такий кут зору, щоб навіть повсякденне стало дивовижним.

Сучасне заняття з біології у загальноосвітній школі має бути демократичним, тобто проводитися не для учнів, а з ними, з урахуванням їхніх потреб та інтересів. Сучасними педагогами напрацьовано більше ніж тисячу прийомів, які є складовою частиною методу. Кожен учитель створює низку прийомів шляхом спроб і відбору найефективніших, відкидаючи ті, що не сприймають учні. Учитель створює власний почерк завдяки застосуванню індивідуальних прийомів. Однак, для розвитку стійкого інтересу школярів до вивчення біології необхідна науково обґрунтована організація пізнавальної діяльності.

Список використаних джерел

1. Пометун О.І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. К.: АСК, 2005. 221 с.

2. Загальна методика навчання біології: [навч. посібник] / І. В. Мороз та ін.; за ред. І. В. Мороза. К.: Либідь, 2006. 592 с.

РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ БІОЛОГІЇ В ОСНОВНІЙ ШКОЛІ

Колач О. В., Жирська Г. Я.

*Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка*

Проблема розвитку критичного мислення у підростаючого покоління є надзвичайно актуальною в нашому сьогоденні. Саме в наш час, коли суспільство потребує критично мислячих громадян держави, коли є таким важливим знайти та реалізувати себе в житті, займатися дійсно цікавою для себе справою, не залежати від стереотипної думки оточуючих. Все це повинно закладатися ще зі школи. Для майбутнього вчителя біології сучасної школи важливо показати необхідність запровадження різних прийомів для розвитку критичного мислення на уроках біології, з'ясувати умови ефективного розвитку критичного мислення учнів у процесі навчання, зрозуміти, що метою вчителя є створення ситуації успіху для розвитку особистості дитини, що дасть можливість учневі повірити у власні сили, дати відчуття радості від здоланих труднощів, отримати задоволення від почуття власної компетентності.

Та чому мислити критично є настільки важливим у процесі навчання? Останнім часом питання розвитку критичного мислення учнів набувають значної ваги в нашій країні. Це пояснюється інформаційним тиском і численними спробами інформаційного маніпулювання свідомістю громадян [1, с. 50]. Тому найголовнішим завданням педагогів є – сприяти активному навчанню учнів і розвитку критичного мислення в загальному, оскільки важливим є не лише запам'ятовування учнем матеріалу, викладеного вчителем, і потім його відтворення, а те, щоб учні вміли досліджувати, творити, інтерпретувати інформацію за змістом тощо. Щоб виробити у школярів уміння критично